Dnro 001/81/2022

Pasi Sorjonen

25.4.2022

Eduskunta
Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
TyV@eduskunta.fi

Lausuntopyyntönne 21.4.2022

VNS 2/2022 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2023–2026

Akava kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto otsikkoasiassa.

Tarvitaan uskottava suunnitelma julkisen talouden tervehdyttämiseksi

Julkisen talouden suunnitelma (JTS) nojaa talousennusteeseen, jonka valtiovarainministeriö on jälleen kerran joutunut tekemään merkittävän epävarmuuden keskellä. Venäjän käynnistämä hyökkäyssota Ukrainaan heikentää niin Suomen kuin koko maailman talousnäkymiä ja tekee niistä vaikeammin ennustettavia.

Valtiovarainministeriön ennusteen mukaan Suomen talous kasvaa kuluvana vuonna 1,5 prosenttia ja 1,7 prosenttia vuonna 2023. Sen jälkeen talouskasvun ennakoidaan hidastuvan ja jäävän 1,2 prosenttiin jakson viimeisenä vuonna (2026).

JTS:n mukaan julkisyhteisöjen alijäämä (nettoluotonotto) on kuluvana vuonna 2,2 prosenttia BKT:n arvoon suhteutettuna. Vuosina 2023–2026 alijäämän arvioidaan vaihtelevan 1,4-1,8 prosentin välillä. Alijäämä pysyy siis varsin selvästi sille asetetun 3 prosentin enimmäismäärän alapuolella. Tämä onnistuu kuitenkin vain eläkejärjestelmän tuottaman ylijäämän turvin. Valtion, kuntien ja hyvinvointialueiden yhteenlasketun alijäämän arvioidaan olevan suurempi kuin 3 prosenttia (suhteessa BKT:n arvoon) kaikkina tarkastelujakson vuosina paitsi vuonna 2024.

Valtiontalous on ollut alijäämäinen viimeiset 13 vuotta. Kuntatalous on ollut viimeisen 25 vuoden aikana 24 kertaa alijäämäinen. JTS:n mukaan sekä valtio että kunnat ovat alijäämäisiä joka vuosi kuluvalla viisivuotiskaudella. Valtiontalouden alijäämä venyy siten ainakin 18 vuoden mittaiseksi, jos suunnitelmassa pysytään.

Valtiontalouden vuotuiseksi alijäämäksi arvioidaan karkeasti 7 miljardia euroa vuosina 2022–2026. Uuden velan tarve lienee siten yhteensä ainakin 35 miljardia euroa, minkä lisäksi myös vanhoja erääntyviä lainoja pitää rahoittaa uudelleen.

On ilmeinen riski, että JTS aliarvioi valtiontalouden korkomenot ennustejaksolla. JTS olettaa, että 10 vuoden korko on keskimäärin 0,5 prosenttia vuosina 2022–2023 ja pysyy alle yhden prosentin edelleen vuonna 2026. Toteutunut korkojen nousu on jo nyt ollut tätä nopeampaa, sillä 10 vuoden korko on kohonnut vuoden alun noin nollasta prosentista 1,3 prosentin tuntumaan. Korkeammat korot kasvattavat vähitellen lainanhoitomenoja sitä mukaa, kun valtio ottaa uutta velkaa ja rahoittaa uudelleen vanhoja velkojaan. Rahat arvioitua suurempien korkomenojen maksamiseen pitää löytää jostakin. Korkomaksuihin käytettävät rahat ovat kokonaan pois jostain toisesta rahan käytöstä (siinäkin tapauksessa, että reaalikorko pysyy negatiivisena).

Maailma on kohdannut kaksi isoa kriisiä lyhyessä ajassa ja uusia kriisejä tulee varmuudella. On tärkeää huolehtia, että seuraavan kriisin tullessa Suomen (julkinen) talous on hyvässä kunnossa sellaisen kohtaamaan. Nykyiset valtiontalouden ja kuntatalouden pysyviltä vaikuttavat alijäämät antavat kuvan huonosta riskinkestävyydestä etenkin, kun ikääntymisen tiedetään kasvattavan menopaineita tulevina vuosina. Voidaan kysyä, miksi julkisen sektorin (pl. eläkejärjestelmä) menot ovat jatkuvasti suuremmat kuin tulot?

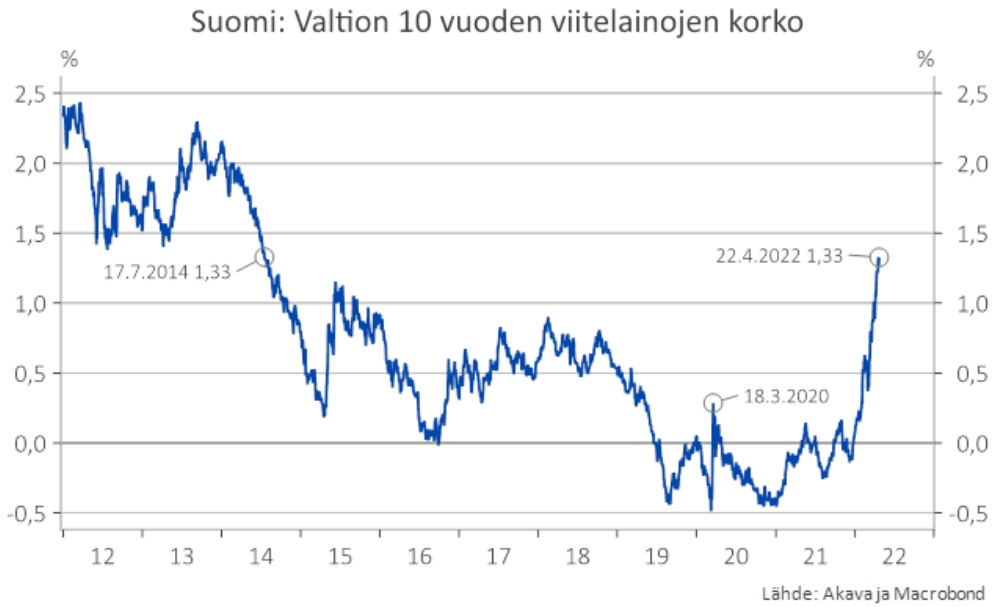

Tarvitaan uskottava suunnitelma julkisen talouden tervehdyttämiseksi. Talouspolitiikan arviointineuvosto katsoi tammikuun lopussa, että julkista taloutta pitää sopeuttaa, ja vauhdin tulisi olla hallituksen suunnitelmia ripeämpää. Valtiovarainministeriö arvioi kestävyysvajeen suuruudeksi 2,5 prosenttia BKT:n arvosta. Menokehyksiin pitää palata pikimmin. Ne ovat olleet vuodesta 2003 lähtien oivallinen työkalu valtiontalouden hallinnassa.

Suomessa on harjoitettu elvyttävää finanssipolitiikkaa pääasiassa julkisia menoja kasvattamalla. Finanssipolitiikan kiristäminen on perusteltua toteuttaa julkisia menoja pienentämällä, eikä verotusta kiristämällä. Jos verotusta kiristetään, lopputuloksena ovat lähtötilanteeseen verrattuna sekä pysyvästi korkeammat julkiset menot että verot. Siihen suuntaan ei pidä mennä.

Kasvupotentiaalin vahvistaminen täytyy pitää talouspolitiikan keskeisenä tavoitteena

Kansantalouden kasvupotentiaalin vahvistaminen on pitkällä aikavälillä ainoa keino kasvattaa julkisen talouden reaalituloja ja rahoittaa hyvinvointiyhteiskunnan tarvitsemat palvelut niin, että ei tarvitse velkaantua enemmän. Kasvukyvyn vahvistamisen pitää sen vuoksi olla keskeinen talouspolitiikan tavoite. Kyse on panostuksista tuottavuuden kasvattamiseen ja työllisyysasteen nostamiseen.

Hallituksen tavoite nostaa TKI-investointien BKT-osuus 4 prosenttiin on erinomainen. Akava kiittää kehysriihen päätöksiä lisätä julkisia TKI-panostuksia ja ottaa käyttöön yrityksille suunnattu TKI-investointien verokannustin, jollaista Suomessa ei ole tällaisena aiemmin ollut. Akava myös kannattaa parlamentaarisen työryhmän esittämiä toimia laajemminkin.

Suomen työmarkkinat ovat kehittyneet huomattavasti odotettua paremmin. Työllisyysaste kohosi helmikuussa 74 prosenttiin. Tilastouudistus huomioiden työllisyysaste on noussut lähelle hallitusohjelmassa mainittua 75 prosentin tavoitetta. Pidemmän päälle 75 prosentin työllisyysaste ei riitä, vaan pitää pyrkiä korkeammalle, aluksi ainakin 78 prosenttiin.

Uusia työttömyysjaksoja alkaa poikkeuksellisen vähän. Alle vuoden työttömänä olleita on työ- ja elinkeinoministeriön tilastojen mukaan vähiten ainakin 16 vuoteen. Avoimia työpaikkoja on selvästi tavanomaista enemmän. Vastavalmistuneet työllistyvät hyvin. Vain pitkäaikaistyöttömyys on koholla.

Työmarkkinoiden imu on tällä hetkellä niin hyvä, että se ei luultavasti voi enää kovin paljon parantua nykyisestä. Niinpä nyt olisi erittäin hyvä ajankohta uusille työllisyystoimille. Tällä hetkellä ei voi sanoa, että on huono aika tehdä uudistuksia työmarkkinoilla. Parempaa on vaikea löytää.

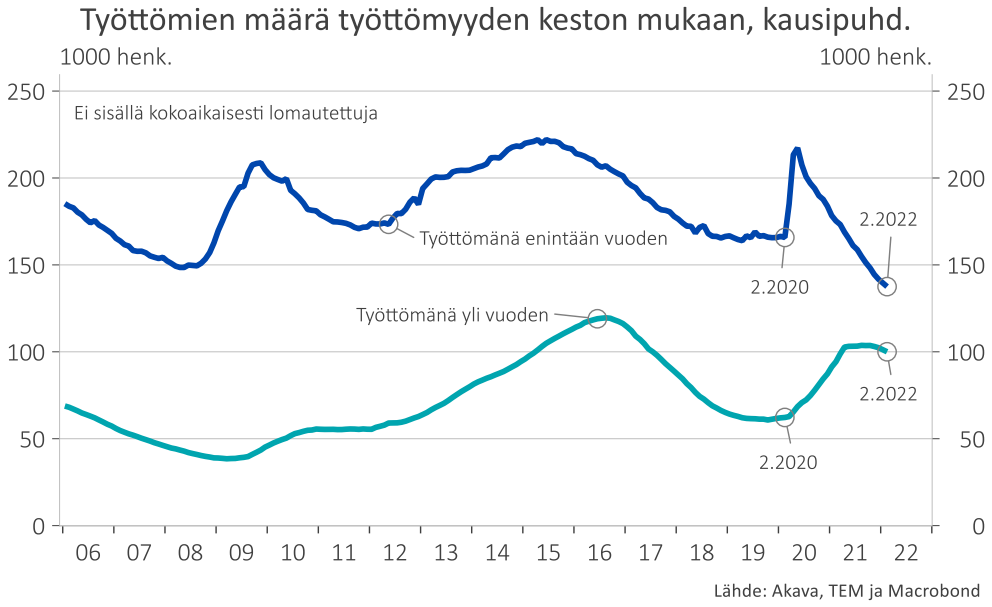

Akava ry:n puolesta

Pasi Sorjonen
pääekonomisti

Rautatieläisenkatu 6
00520 Helsinki
www.akava.fi